

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Mare Usin

VÄÄRTPABERITEHINGUTE MAKSUSTAMINE
TULUMAKSUGA

Lõputöö

Juhendaja:

Paul Tammert, MEc

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

Kolledž Finantskolledž	Kuu ja aasta Mai 2008
Töö pealkiri VÄÄRTPABERITEHINGUTE MAKSUSTAMINE TULUMAKSUGA	
Töö autor: Mare Usin	allkiri:
<p>Käesoleva lõputöö sisulise osa maht on 38 lehekülge. Töös on kolm peatükki.</p> <p>Käesoleva lõputöö teema valiku tingis teema aktuaalsus. Juriidiliste isikute tulumaksust vabastamine aastal 2000 tähendas muuhulgas ka seda, et väärtpaberitehingutest saadud kasu hakati juriidiliste ja füüsiliste isikute puhul maksustama erinevalt. Eriti teravalt kerkis kõnealune probleem esile seoses Hansapanga aktsiate müügiga, kui füüsilised isikud pidid maksma oma väärtpaberite võõrandamisest saadud tulult tulumaksu samal ajal kui äriühingu vormis aktsiad müünud isikud võisid säilitada kogu kasu ja selle edasi investeerida. Antud lõputöös uuritakse tekkinud ebavõrdse olukorra tagamaid. Vaadeldakse millist mõju on antud olukord avaldanud nii füüsiliste kui juriidiliste isikute lõikes. Uuritakse ka Eesti Vabariigi Valitsuse poolt välja pakutud lahendusi. Eelkõige nii nimetatud investeerimiskonto süsteemi. Vaadeldakse millist mõju võivad plaanitavad muudatused avaldada inimeste käitumisele. Töös uuritakse ka võimalike seadusemuudatuste mõju majandusele ja riigieelarvele. Samuti uuritakse võimalike seadusemuudatuste mõju finantsturgudele.</p> <p>Töös jõutakse järeldusele, et väärtpaberitehingute maksustamisel koheldakse füüsilisi ja juriidilisi isikuid ebavõrdselt olenemata sellest, et maksuobjekt on sisu poolest sarnane. Selgus, et tänane süsteem hägustab Eesti majandust mitmel olulisel moel. Järelikult on mõistlik seda süsteemi korrigeerida. See võiks omakorda kaasa tuua füüsiliste isikute investeerimiskalduvuse suurenemise ja seeläbi ka potentsiaalse tarbimisläenude vähenemise.</p>	
Võtmesõnad : väärtpaberite võõrandamine, tulumaks, väärtpaberid, investeerimiskonto	
Keywords : transfer of securities, income tax, securities, investment account	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Juhendaja: Paul Tammert	allkiri:

SISUKORD

ANNOTATIOON.....	2
SISSEJUHATUS	4
1. VÄÄRTPABERITE MAKSUSTAMINE KEHTIVAS SEADUSANDLUSES	6
1.1. Kehtivad maksustamisprintsiibid juriidilistel isikutel	6
1.2. Kehtivad maksustamisprintsiibid füüsilistel isikutel	9
1.3. Kehtivate maksustamisprintsiipide mõju majandusele	15
2. VÄÄRTPABERITEHINGUTE MAKSUSTAMINE VÕIMALIKE SEADUSEMUUDATUSTE KORRAL	18
2.1. Võimalikud maksumuudatused juriidilistele isikutele.....	18
2.2. Võimalikud maksumuudatused füüsilistele isikutele	19
2.3. Maksumuudatuste võimalik mõju üldisele majandusele ja riigieelarvele	25
3. MAKSUMUUDATUSTE VÕIMALIK MÕJU FINANTSTURGUDELE	30
3.1. Maksumuudatuste võimalik üldine mõju finantsturgudele.....	30
3.2. Maksumuudatuste võimalik mõju pankadele	31
3.3. Maksumuudatuste võimalik mõju fondidele.....	33
KOKKUVÕTE	36
SUMMARY.....	38
VIIDATUD ALLIKAD	38

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teema valiku tingis teema aktuaalsus. Juriidiliste isikute tulumaksust vabastamine aastal 2000 tähendas muuhulgas ka seda, et väärtpaberitehingutest saadud kasu hakati juriidiliste ja füüsiliste isikute puhul maksustama erinevalt.

Eriti teravalt kerkis kõnealune probleem esile seoses Hansapanga aktsiate müügiga, kui füüsilised isikud pidid maksuma oma väärtpaberite võõrandamisest saadud tulult tulumaksu samal ajal kui äriühingu vormis aktsiad müünud isikud võisid säilitada kogu kasu ja selle edasi investeerida. Enne 2007. aasta Riigikogu valimisi mõistsid ka mitmed erakonnad antud probleemi tõsidust ja väärtpaberitehingute maksustamisega seotud küsimused kerkisid päevakorda juba enne valimisi.

Antud lõputöös keskendutakse väärtpaberitehingute maksustamisega seotud tulumaksu küsimustele ning ei vaadelda käibemaksust tulenevaid probleeme.

Töö eesmärgiks on selgitada välja millist mõju on füüsilistele isikutele avaldanud hetkel kehtiv, väärtpaberitehingute maksustamist reguleeriv seadusandlus ja milliseid muudatusi võib antud valdkonnas oodata.

Autori seatud hüpoteesi kohaselt ei kohelda väärtpaberitehingute maksustamisel füüsilisi isikuid, kes soovivad väärtpaberite müügist saadud tulu taasinvesteerida ja juriidilisi isikuid võrdselt kuigi maksuobjekt on sisu poolest sarnane.

Töö esimeses osas viiakse läbi staatiline analüüs. Uuritakse väärtpaberitehingute maksustamist antud ajahetkel, nii füüsiliste kui juriidiliste isikute lõikes. Kuna tekkinud on ebavõrdne situatsioon, uuritakse probleemi tagamaid lähemalt. Analüüsitakse hetkel toimivate maksustamisprintsipiide mõju majandusele ja investeerimiskliimale Eestis üldiselt.

Eesti Vabariigi Valitsus on esitanud Riigikogule Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu, milles on välja toodud ka planeeritavad muudatused väärtpaperitehingute maksustamise vallas. Töö teises peatükis uuritakse planeeritavaid seadusemuudatusi. Analüüsitakse võimalike seadusemuudatuste mõju üldisele majandusele ja riigieelarvele.

Kolmandas peatükis uuritakse võimalike seadusemuudatuste mõju finantsturgudele. Toetudes statistilistele andmetele, analüüsitakse milliseid muudatusi toob füüsiliste isikute investeerimiskalduvuse suurenemine kaasa pankadele ja fondidele. Samuti analüüsitakse võimalikku seost füüsiliste isikute investeerimisaktiivsuse suurenemise ja tarbimisläenude vähenemise vahel.

1. VÄÄRTPABERITE MAKSUSTAMINE SEADUSANDLUSES KEHTIVAS

Töö esimene peatükk sisaldab ülevaadet hetkel Eesti õigussüsteemis kehtivast väärtpaberitehingutelt saadud tulude maksustamisest nii juriidiliste isikute kui ka füüsiliste isikute lõikes. Juriidilised ja füüsilised isikud on eraldi vaatluse all, kuna kehtiva õiguse kohaselt koheldakse nimetatud investoreid erinevalt. Esimeses osas analüüsitakse ka seda, millist mõju juriidiliste ja füüsiliste isikute erinev tulumaksualane kohtlemine nii investeerimiskeskonnale kui ka majandusele kui tervikule kaasa toob.

1.1. Kehtivad maksustamisprintsipiid juriidilistel isikutel

Alates 2000. aastast ei ole Eestis enam ettevõtte tulumaksu ning see on asendunud originaalse kulumaksuga, mis koormab vaid jaotatavat kasu või ettevõtlusega mitteseotud kulutusi. Uus tulumaks lahendas topeltnmaksustamise probleemi ning tõstis märgatavalt Eesti ettevõtete konkurentsivõimet. Tänu sellele, et ettevõtete kasumit enam ei maksustata, jääb ettevõtetele enam vahendeid investeringuteks või ka lihtsalt käibevahenditeks. (Tammert 2005:176-177)

Kulumaksu mõiste kasutuselevõtu tingis Eestis aastal 2000 aset leidnud tulumaksureform. Selle käigus loobuti Eestis ettevõtlustulu maksustamisest ning maksustamisele kuuluvad vaid füüsilistele isikutele tehtavad tulu ülekanded ükskõik millises vormis. See reform muutis kogu senise tulumaksu loogika. Varasema tulude – kulude deklareerimise korra järgi ei arvatud näiteks ettevõtlusega mitteseotud kulusid tulumaksu vähendavate kulude hulka, mis tähendas, et need kulud tuli arvestuslikult tasuda tuludest, mis jäid maksukohustuslasele peale tulumaksu tasumist ehk kasumist. Kuna vastavalt uuele tulumaksuseadusele (TuMS) ei ole enam maksustatavat tulu, siis ei ole ka enam tulumaksuseaduse mõistes kasumit. Samas on aga ettevõttel ikkagi kulusid, mida ei loeta ettevõtluskulude osaks. Uue korra järgi tuleb nendelt kuludelt, enne ettevõtluskulude hulka arvamist, tasuda tulumaks, mis tähendab juba kantud kulule liituvat täiendavat kulu, seega – kulumaksu. (Tammert 2005:146)

Eesti tulumaksureformiga sooviti eelkõige arendada ettevõtlust ja soodustada investeringuid. See eesmärk sai ka täidetud, sest äriühingute kasum ja investeringud suurenesid oluliselt, samuti suurenes teiste maksude laekumine (tulumaks erisoodustustelt ja dividendidelt, füüsilise isiku tulumaks, sotsiaalmaks, käibemaks). Samuti oli tulumaksureformil positiivne efekt õiguskuulekuse ja ühetaolise maksustamise seisukohast, kuna kaotati paljud ebaõiglasel maksusoodustused ja maksupettusi võimaldanud seaduselüngad ning hakati maksustama erisoodustusi. (Lehis 2004:218-219)

Enne 2000. aastat oli välja kujunenud olukord, kus mitmetel põhjustel ei maksnud 2/3 Eestis tegutsevatest juriidilistest isikutest üldse tulumaksu. Uue tulumaksuseaduse kehtimahakkamine suurendas maksumaksjate arvu oluliselt, kuigi maksulaekumise kogusumma esialgu vähenes. Tulumaksureformist tingitud maksulaekumiste vähenemine oli üsna väike, sest tänu varasemas tulumaksuseaduses sisaldunud maksusoodustustele ja üsna kesisele maksuõiguskuulekusele oleks tulumaksu laekumine vähenenud ka ilma maksureformita. (Lehis 2004:219)

Kui juriidiline isik on kapitalitulu omanik, arvatakse põhivarast tekkiv tulu ettevõtlustulu hulka, mistõttu see jääb ettevõtluses arvestatavate tulude – kulude osaks. Seejuures võib kapitali haldus olla lausa iseseisev ettevõtlusvorm, näiteks väärtpaberite halduse puhul on tegemist investeerimisfondi või holdingettevõttega. Residendist juriidiliste isikute tulu kapitalist ei ole tulumaksu objekt, kuni seda ei maksta välja omanikele dividendide või muu kasumieraldise vormis. (Tammert 2005:158)

Töö seisukohast on oluline tutvuda ka investeerimisfondide maksustamisprintsipidega. Vormi järgi eristatakse kahte tüüpi investeerimisfonde (MTA 25.03.2008:2):

- Lepinguline investeerimisfond (varakogum)
- aktsiaseltsina asutatud investeerimisfond (juriidiline isik)

Erinevat liiki fondide eristamine on vajalik neile kohalduvate erinevate režiimide tõttu. Iga investeerimisfondi puhul on nõutud seaduse kohaselt fondivalitseja olemasolu. Seda nii

lepinguliste kui ka aktsiaseltsina asutatud fondide puhul. Samas võivad tegutseda teistes riikides ka fondid, mille puhul fondivalitseja olemasolu ei ole nõutav. Fondivalitseja ise on aktsiaselts, kelle peamiseks ja püsivaks tegevuseks on aktsiaseltsina asutatud fondi vara või lepingulise fondi valitsemine. Fondivalitseja võib valitseda mitut fondi. (MTA 25.03.2008:2-3)

Lepingulisel fondil ning avalikul, aktsiaseltsina asutatud fondil peab olema samuti deponitöörüüm, kes hoiab fondi vara ning täidab muid talle seadusega pandud ülesandeid. Deponitöörüümi olemasolu ei ole nõutav aktsiaseltsina asutatud fondide, lepinguliste riskikapitalifondide ja lepinguliste kinnisvarafondide, juhul kui need ei ole avalikud fondid, puhul. (Investeeringufondide seadus §92)

Fondi aktsionäride või osakuomanike tulu fondi investeeringutelt maksustatakse samadel alustel nagu tavaliste väärtpaperitehingute puhul. Fond tulu teenimisel ise tulumaksu ei maksa. (MTA 25.03.2008:3)

Investeeringufondide seadus ei täpsusta investeeringufondist tehtavate väljamaksete liiki tulumaksuga maksustamise mõttes. Osakute tagasivõtmise või müügi korral maksustatakse investori saadud tulu kasuna vara vöörandamisest. Kui fondist tehakse rahaline väljamakse ning osakuid tagasi ei võeta, näiteks perioodilised väljamaksed, saab väljamakset maksustada kas dividendi või intressina. Lepingulise fondi väljamakseid dividendina käsitleda ei saa. (MTA 25.03.2008:3)

Kui Eesti lepinguline fond saab oma Eestisse tehtud investeeringutest tulu, siis nendelt tulumaksu kinni ei peeta. Kui fond saab investeeringutest dividenditulu, siis nendelt maksab tulumaksu dividendi maksja. (MTA 25.03.2008:3)

Fondi tulu selle teenimisel ei maksustata. Tekkepöhist tulu maksustamist näevad ette tulumaksuseaduse §18 lõiked 4 ja 5 vaid juhul, kui Eesti residendist füüsiline isik on osanik sellises varakogumis, millele ei ole omistatud juriidilise isiku staatust ning milles osaluse kohta ei ole välja antud väärtpaperit väärtpaperituru seaduse §2 mõistes (Väärtpaperituru

seadus §2). Kuna investeerimisfondi osak on väärtpaber, siis toimub maksustamine ainult juhul, kui raha liigub fondist investorile. (MTA 25.03.2008:3)

Fondi väljamaksete maksustamise reeglid aktsiaseltsina asutatud fondidele: (MTA 25.03.2008:5)

Osaluse müük: Üldkorras maksustatakse väärtpaberite võõrandamisest saadud kasuna (TuMS §15 lg1). Fondiosaluse soetamismaksumus arvutatakse kas FIFO või kaalutud keskmise meetodil.

Väljamaksed fondist: Fondist tehtavate väljamaksete liiki ei ole investeerimisfondide seaduses täpsustatud. Fondi tasandil maksustatakse kogu dividendina jaotatud kasum. Kui fondi investoriks on mõni Eesti äriühing (juriidiline isik), läheb saadud dividend tema kasumi hulka ja maksustatakse hilisemal jaotamisel. Kui aktsiaseltsina asutatud fondist dividendi saanud Eesti juriidiline isik omab vähemalt 15% osalust (EL ema- ja tütarühingute direktiivi kohaselt aastast 2009 10% osalust), siis ta fondist saadud dividendi edaspidi ise välja makstes tulumaksu tasuma ei pea. (MTA 25.03.2008:5)

Kuigi Eesti tulumaksusüsteemi erinevus on pealtnäha vaid tehnilist laadi, on see siiski põhjustanud mõningaid probleeme välislepingute ja Euroopa Liidu õiguse rakendamisel, sest topeltmaksustamise vältimise reeglid ja Euroopa Liidu kapitali vaba liikumise reeglid on koostatud eeldusel, et kõikide asjassepuutuvate riikide maksusüsteemid toimivad „standardse” tehnikaga. Eesti uus tulumaksusüsteem on aga maailmas ainulaadne. (Lehis 2004:218)

1.2. Kehtivad maksustamisprintsipiidid füüsilistel isikutel

Residendist füüsilisel isikul on lubatud tegeleda väärtpaberite ostu ja müügiga ning sõltumata selle käibe mahust, ei loeta seda ettevõtluseks (TuMS §14). See aga tähendab, et realiseeritud väärtpaberite müügist tekkinud summeeritud kasumilt tuleb tasuda makseperioodi lõpul tulumaks ning saadud tulu reinvesteeringust ei võeta arvesse. (Tammert 2005:168)

Tulumaksuseaduse §15 kohaselt maksustatakse tulumaksuga ükskõik millise võõrandatava ja varaliselt hinnatava eseme, sealhulgas väärtpaberite müügist ja vahetamisest saadud kasu (TuMS §15). Seega on oluline välja selgitada väärtpaberitehingust saadud kasu või kahju.

Kasu või kahju vara müügist on müügihinna ja soetamismaksumuse vahe. Vara vahetamisest saadud kasu või kahju on vahetatava vara soetamismaksumuse ning vahetamise teel vastu saadud turuhinna vahe. Maksumaksjal on õigus kasust maha arvata või kahjule juurde liita vara müügi või vahetamisega otseselt seotud dokumentaalselt tõendatud kulud. (MTA 2006:6)

Väärtpaberi soetamismaksumuseks on kõik väärtpaberi omandamisega tehtud dokumentaalselt tõendatud kulud (MTA 29.03.2008).

Väärtpaberite võõrandamise tehingu soetamismaksumuse arvestamisel võib arvesse võtta vaid müüdü koguse väärtpaberitele vastavat soetamismaksumust, kui müüdi vaid osa ostetud väärtpaberitest. (Tammert 2005:233)

Juhul, kui töötaja on saanud tööandjalt tasuta või soodushinnaga väärtpabereid, millelt tööandja on tasunud erisoodustuse-, tulu- ja sotsiaalmaksu või füüsiline isik on saanud kingitusena juriidiliselt isikult väärtpaberi, mis on juriidilise isiku poolt maksustatud, siis nende väärtpaberite võõrandamisel lisatakse väärtpaberite soetusmaksumusele ka tööandja või juriidilise isiku poolt maksustatud väärtpaberite summa. Siinkohal tuleb väärtpaberi andnud tööandjalt või juriidiliselt isikult võtta vabas vormis tõend, kus on näidatud väärtpaberi väljastanud juriidilise isiku nimi ja registrikood, väärtpaberite liik, hulk ja maksumus, ning summa, mis on juriidilise isiku poolt tulumaksuga maksustatud. (MTA 29.03.2008)

Juhul kui varal puudub soetamismaksumus ning vara võõrandamisest saadud tulu ei ole tulumaksuvaba, kuulub vara võõrandamisest saadud tulu maksustamisele kogu ulatuses. Kui mitterahaliseks sissemakseks olnud asja või varalise õiguse soetamismaksumus on eelnevalt maha arvatud füüsilise isiku ettevõtlustulust ja seda ei ole tulumaksuga maksustatud isikliku tarbimisse võetud varana, loetakse osaluse soetamismaksumuseks null. Soetamismaksumuse hulka ei loeta vara haldamise kulusid. (MTA 2006:7)

Tuludeklaratsioonis tuleb näidata oma (MTA 29.03.2008):

- aktsia
- osa
- osaku
- investeerimisfondi (seal hulgas rahaturufondi) osaku
- võlakirja või võlakohustuse
- optiooni
- tuletisväärtpaberi või muu nimetamata väärtpaberi võõrandamisest saadud kasu/kahju
- hüvitis erastamisväärtpaberite eest

Tuludeklaratsiooni esitades tuleb ära näidata võõrandatud väärtpaberite soetamismaksumus, müügihind või väärtpaberite vahetuse puhul vastu saadud vara turuhind ning müügi või vahetamisega otseselt seotud kulud. Eelmistest maksustamisperioodidest edasi kantud kahju väärtpaberite võõrandamisest nii Eestis kui välismaal, näidatakse positiivse väärtusena. Edasi kantud, väärtpaberite võõrandamisest saadud kahju näidatakse ka siis, kui maksumaksja esitab tuludeklaratsiooni ja ta ei ole maksustamisperioodil väärtpaberitehinguid sooritanud, kuid tal on varasematest perioodidest edasikantud kahju. (MTA 2006:7)

Maksu- ja Tolliamet arvutab maksumaksja deklareeritud andmete alusel väärtpaberite võõrandamisest saadud kasu või kahju. Maksustamisperioodil väärtpaberite võõrandamisest saadud kasust arvatakse, vastavalt TuMS §39-le, maha samal maksustamisperioodil saadud kahju. Seega, kui väärtpaberite võõrandamisest saadud kahju ületab kasu, siis kahju summat muust maksustatavast tulust maha ei arvata, vaid kantakse järgmisele maksustamisperioodile ja arvatakse väärtpaberite võõrandamisest saadud kasust maha järgmistel maksustamisperioodidel. (MTA 2006:7)

Väärtpaberi võõrandamisest saadud kasuna käsitletakse müüdud väärtpaberi soetamismaksumuse ja müügihinna vahet. Väärtpaberite vahetamisel loetakse kasuks vahetatava väärtpaberi soetamismaksumuse ja vahetuse tulemusel saadud väärtpaberi turuhinna vahe. Kasu tehingutest väärtpaberitega tuleb deklareerida sellel

maksustamisperioodil millal väärtpaberi võõrandamine tegelikult toimub. Seega ei saa jooksval aastal ostetud aktsia soetamismaksumust kuluna deklareerida. (MTA 29.03.2008)

Väärtpaberite võõrandamise puhul ei võeta arvesse üksnes tehingust saadud kasu. Ka kahjuga tehtud tehingud kuuluvad arvesse võtmisele. Siinkohal ei ole oluline kas kahju väärtpaberite võõrandamisest tekkis maksustamisperioodil või on see tekkinud eelnevatel maksustamisperioodidel. Kui väärtpaberi võõrandamisest maksustamisperioodil saadud kahju on suurem kui samal maksustamisperioodil väärtpaberite võõrandamisest saadud kasu, võib kasu ületava kahju summa maha arvata järgnevatel maksustamisperioodidel väärtpaberite võõrandamisest saadud kasust. Kahjuna võetakse arvesse ainult väärtpaberite võõrandamisest saadud kahju. (MTA 29.03.2008)

Seega väärtpaberite võõrandamisest saadud kasu või kahju on (MTA 29.03.2008):

- Müümisel – väärtpaberi soetusmaksumuse ja müügihinna vahe;
- Vahetamisel – vahetatava väärtpaberi soetusmaksumuse ja vahetuse teel vastu saadud väärtpaberi turuhinna vahe;
- Äriühingute või mittetulundusühistute ühinemisel, jagunemisel või ümberkujundamisel toimub osaluste vahetuse teel saadud uute osaluste maksustamine nende võõrandamisel, kusjuures maksustatakse vahetatud osaluse soetusmaksumuse ja vastu saadud osaluse müügihinna vahe. Sarnastel tingimustel toimub ka Euroopa Liidu liikmesriigi investeerimisfondi osakute vahetamise teele omandatud osakute võõrandamisest saadud kasu maksustamine.

Kui maksustamisperioodil tekkinud ja eelnevatest maksustamisperioodidest edasikantud kahju summa on suurem kui maksustamisperioodil väärtpaberite võõrandamisest saadud kasu, kaetakse selline kahju ainult maksustamisperioodi kasu ulatuses ning kahju katmata jääk kantakse edasi järgnevale maksustamisperioodidele (Tammert 2005:168).

Investeerimisfondi väärtpaberitesse investeerimisel hakkab isik osalema ka selle tulemite jagamisel. Saadud kasum jagatakse investorite vahel, kuid mitte väljamaksete vormis, vaid

nende arvel olevate väärtpaberite arvu suurendamise vormis. Samal ajal võib isik jooksvalt sissemakseid suurendada või vähendada, vastaval oma rahalise seisuga muutumisele. Väärtpaberite eneste väärtus võib samuti muutuda ja nii tekib kohe probleem kuidas maksustada selliseid ühenimelisi väärtpabereid, mis on väljastatud sama isiku poolt, kuid millistel on erinevad soetamismaksumused. (Tammert 2005:167)

Erineva hinnaga ja erineval ajal soetatud samanimeliste väärtpaberite soetamismaksumuse arvestamisel tuleb järjepidevalt lähtuda ühest alljärgnevatest meetoditest (MTA 2006:8):

- 1) FIFO meetod – võõrandamine toimub sisseostu järjekorras
- 2) Kaalutud keskmise meetod – ühe võõrandatud väärtpaberi soetamismaksumus leitakse võõrandamise hetkeks olemasolevate samanimeliste väärtpaberite soetamismaksumuse summa jagamisel nende arvuga.

Maksustamisperioodil samanimeliste väärtpaberite võõrandamiste tehingute andmed on tuludeklaratsioonis lubatud näidata koondsummadena (MTA 2006:8).

Erandina ei arvata maha dividendi saamise õiguse andva väärtpaberi võõrandamisest saadud kahju, kui see väärtpaber omandati 30 päeva enne dividendiõiguslike isikute määramise kuupäeva ja võõrandati 30 päeva jooksul pärast eelnimetatud kuupäeva (Tammert 2005:168).

Deklaratsioonis tuleb ära näidata ka välismaal võõrandatud väärtpaberite soetamismaksumus, müügihind või väärtpaberite vahetuse puhul vastu saadud vara turuhind ning müügi või vahetamisega otseselt seotud kulud. (MTA 2006:12)

Välisvaluutas tehtud kulu, väärtpaberite müügi- /turuhind ning makstud ja kinnipeetud tulumaks tuleb arvutada ümber Eesti kroonidesse vastavalt kulu tegemise, tulu saamise või tulumaksu tasumise või kinnipidamise päeval kehtinud Eesti Panga päevakursi alusel (TuMS §36 lg5). Välisriigis võõrandatud väärtpaberid tuleb näidata füüsilise isiku tuludeklaratsiooni tabelis 8.2 ja täidetakse analoogselt tabelile 6.1. (MTA 29.03.2008)

Töö seisukohast on oluline tutvuda ka fondide poolt hallatavas väärtpaberiportfellis olevate investeerimisfondi osakute vahetamisest saadud kasu maksustamisega. Väärtpaberituru seaduse kohaselt on investeerimisfondi osak väärtpaber, mistõttu fondiosaku võõrandamisest saadud kasu või kahju arvestatakse nagu väärtpaberite võõrandamisel. Kui vahetamistinguga teenitakse maksustamisperioodil kasu, siis see ka maksustatakse, kusjuures maksustamine ei sõltu asjaolust, kas kasum võetakse välja või reinvesteeritakse. Väärtpaberiportfelli haldaja teeb väärtpaberioomaniku volitusel väärtpaberitehinguid nii, et väärtpabereid ostes ja müües (ka vahetades) muudetakse portfelli struktuuri, kuid maksustamisel võetakse arvesse ainult võõrandamistingute, seal hulgas kõikide vahendamistingute kasu või kahju. Väljavõtmata kasumi arvel soetatud väärtpaberite maksumust kohe kuludesse ei kanta, vaid seda tehakse nende võõrandamisel, sest võõrandatud väärtpaberite soetamismaksumusena kantakse kuludesse ka teenitud kasumi väljavõtmata summad. (MTA 2007b)

Väärtpaberiportfelli haldaja esitab portfelli omanikule tema nõudel väärtpaberitega maksustamisperioodil sooritatud tehingute kohta aruande, mis võimaldab võõrandamistingutest saadud kasu/kahju väljaarvutamist ja deklareerimist (võimalik ka kuude kaupa). Sama peab toimuma ka fondivalitseja poolt väärtpaberiportfelli haldamisel. Fondivalitseja poolt hallatavas väärtpaberiportfellis olevate fondiosakute vahetamise põhieesmärgiks on kliendile tootlikumate osakute soetamine ja võimaliku tulu teenimine. Kui osakute vahetamine toimub investeerimisfondide seaduse §-des 153 ja 154 sätestatud korras ning vahetamisega teenitakse kasu, on see maksuvaba (TuMS §15 lg4 p11) ning osaku omanikul ei ole kohustust nendest vahetustehingutest kasu või kahju deklareerida. (MTA 2007b)

Kui fondivalitseja poolt hallatava väärtpaberiportfelli omanik otsustab mingi summa portfelist välja võtta, siis selle summa võrra väheneb portfelli jäävate osakute väärtus, seega peab omanik fondivalitseja vahendusel võõrandama teatud arvu osakuid. Kuna fondivalitsejal on vajalik teha väljamakse ja selleks on vaja raha, siis osakute võõrandamine ei toimu investeerimisfondide seaduse §-des 153 ja 154 sätestatud korras ning osakute võõrandamisest saadud kasu kuulub tulumaksuga maksustamisele üldises korras. (MTA 2007b)

Iga sellise osakute võõrandamise tehingu kohta arvestatakse kasu eraldi, seega tuleb arvesse võtta võõrandatud osakute soetamismaksumust (MTA 2007b).

Väärtpaberite võõrandamisel ei arvestata kasust maha väärtpaberikonto hooldustasusid. Tulumaksuseaduse §37 lg1 kohaselt on kasu väärtpaberite müügist müüüdud väärtpaberite soetamismaksumuse ja müügihinna vahe. Maksumaksjal on õigus kasust maha arvata müügiga otseselt seotud dokumentaalselt tõendatud kulud. Siinjuures on oluline märkida, et müügiga otseselt seotud kulu mõiste on määratlemata õigusmõiste, mille igakordsel sisustamisel lähtutakse konkreetsest tehingust. Vara võõrandamisega otseselt seotud kulud saavad olla konkreetse võõrandamise tehinguga otseselt seotud hädavajalikud kulud, ilma milleta pole võimalik seda tehingut sooritada. Kui vara võõrandamise tehingut ei toimu, siis sellised kulud jäävad tegemata. Samuti võivad võõrandamisega otseselt seotud kuludeks olla muud mõistlikud ja hädavajalikud kulud, mis võimaldavad tehingut kasumlikult sooritada, näiteks maakleritasud. (MTA 2007a)

Väärtpaberikonto hooldustasud on väärtpaberite haldamisega seotud üldkulud, milliseid ollakse sunnitud tegema sõltumata müügitehingu toimumisest, mistõttu hooldustasud ei ole otseselt seotud konkreetse müügitehinguga ning neid ei arvata kasust maha. (MTA 2007a)

Eesti Väärtpaberite Kesksregistri (EVK) kaudu toimunud väärtpaberitehingute kohta saadud andmete põhjal eeltäidab maksuhaldur füüsilise isiku tuludeklaratsiooni tabeli 6.1. Kuna EVK-l puuduvad andmed kõikide toimunud tehingute kohta, peab maksumaksja ise täitma tabelis puuduvad andmed tema poolt tehtud tehingute kohta, mis ei ole toimunud läbi EVK. Samas tuleb maksumaksjal ka EVK poolt esitatud tehingute infot täiendada, näiteks ei ole EVK-l võimalik anda maksuhaldurile infot võõrandatud väärtpaberite soetusmaksumuse kohta. (MTA 29.03.2008)

1.3. Kehtivate maksustamisprintsipi mõju majandusele

Oluline asjaolu kehtivate maksupõhimõtete analüüsimisel seisneb kahtlemata selles, et kui juriidilised isikud ei pea tasuma tulumaksu reinvesteeritud tuludelt ja füüsilised isikud peavad,

siis on füüsilise isiku seisukohast optimaalsem maksukäitumine teha oma investeeringuid juriidiliste kehade abil. Selle asemel, et investeerida enda nimel on füüsilised isikud Eesti majanduses alustanud üha suuremal määral investeeringute tegemist läbi juriidiliste isikute. Sisuliselt luuakse ainult investeerimiste tarbeks juriidilisi isikuid, mis tegelikult hägustab majanduskeskkonda ja muudab toimuvat majandustegevust vähem läbipaistvamaks.

Seega, kui füüsilised isikud peavad tasuma oma väärtpaberitehingutelt saadud tuludelt tulumaksu ka olukorras, kui tulud reinvesteeritakse, kuid kasutades samaks tegevuseks moodustatud juriidilist keha, on võimalik neid makse vältida, siis paratamatult hakkab investeeringutega tegelev üldsus rohkem kasutama investeeringute tegemisel juriidilisi isikuid. Toimub majanduse nõ ümberorienteerumine käitumisviisile, mis on kasulikum ja ratsionaalsem.

Selline ümberorienteerumine on viimastel aastatel olnud Eesti majanduses aktiivseks trendiks. Laiema avalikkuse ette jõudis ümberorienteerumise vajalikkusest arusaamine siis, kui hakkasid aset leidma suuremate Eesti kapitalil põhinevate ettevõtete müügid välisinvestoritele (näiteks Hansapank). Meedias oli sellel perioodil palju kära selle ümber, et kuidas näiteks üks inimene (kes oli oma Hansapanga aktsiad paigutanud ettevõtte nimele) ei pidanud müügitulult tulumaksu tasuma ja teine inimene (kelle aktsiad olid füüsilise isiku nimel) pidi seda tegema. Hansapanga ja mitmete teiste suurettevõtete näitel sai paljudele väikeinvestoritele selgeks, et ei ole mõtet hoida oma aktsiaid enda nimel, kui selle tarbeks võib osta või luua riiulifirma ja oma investeeringutega seal maksuvabalt opereerida ja tulumaksu tasuda üksnes väljavõetavatelt tuludelt. Väikeinvestorite arusaama muutus investeerimise läbiviimise muutuste osas viis ka nende käitumise muutumisele turul – hakati ka realselt investeeringuid üha rohkem läbi ettevõtete tegema.

Ümberorienteerumine ettevõtete kasutamisele füüsiliste isikute investeeringute tegemiseks ei ole iseenesest ratsionaalne käitumine turul. Investor peab tulumaksuvabastuse nimel kandma täiendavaid kulutusi firma loomise või ostmise tõttu. Lisaks sellele kaasnevad ka moraalsed kulutused – väikeinvestor, kes tahab endale säästetud palgaraha eest aktsiaid osta, ei ole tavaliselt kompetentne orienteeruma ärialases seadusandluses sellisel määral, et hakata

päevapealt ettevõtte juhiks. Seega tulumaksu tõttu mõnevõrra pealesurutud ümberorienteerumine toob kaasa täiendavaid kulusi investoritele ja on ka paljudele moraalseks barjääriks. Teisest küljest vaadatuna sunnib antud olukord investorit oma teadmisi laiendama ja seda omakorda ei saa negatiivse aspektina käsitleda. Samuti on füüsilistel isikutel võimalus kasutada professionaalsete fondide abi investeerimisel.

Ülaltoodu põhjal on võimalik väita, et reinvesteeritud kasumi tulumaksustamispõhimõtete erinevine füüsiliste ja juriidiliste isikute lõikes ei ole majanduslikult efektiivne, läbipaistvust tagav ja tekitab paljudele potentsiaalsetele väikeinvestoritele moraalseid ning tehnilisi barjääre efektiivseks osalemiseks investeringute turul. Üldkokkuvõttes viib sellisel viisil läbi viidav väärtpaberitehingute maksustamine investeerimiskalduvuse vähenemisele ühiskonnas.

2. VÄÄRTPABERITEHINGUTE MAKSUSTAMINE VÕIMALIKE SEADUSEMUUDATUSTE KORRAL

Aastal 2007 toimunud Riigikogu valimistel sai kõige suurema rahva toetuse Reformierakond. See omakorda andis alust oodata tulumaksuseaduse muudatusi just füüsiliste isikute lõikes. Töö teine peatükk uurib võimalikke seadusemuudatusi nii juriidiliste kui füüsiliste isikute lõikes ja analüüsib neid. Samuti analüüsitakse muudatusi mida prognoositav seadusemuudatus Eesti investeerimismaastikul kaasa võib tuua. Teine peatükk on väga aktuaalne ja päevakajaline seoses sellega, et valimised võitnud poliitiline jõud omab väärtpaberitehingute maksustamisel väga selget seisukohta.

2.1. Võimalikud maksumuudatused juriidilistele isikutele

Juba koalitsioonikõnelused andsid alust arvata, et juriidiliste isikute väärtpaberitehingute maksustamise osas tulumaksuseaduses muudatusi ei plaanita. Hetkel koalitsioonikõnelusi pidavatest erakondadest ei võtnud ükski valimiseelset seisukohta ettevõtete tulumaksu taastamise poolt. Olukorras kus Eesti Vabariigi Valitsuse moodustas Reformierakond, kes omas koalitsioonikõnelustel sooduspositsiooni, olid tõenäolised ka nende pool välja pakutud tulumaksuseaduse muudatusettepanekud ja need ei puuduta juriidilisi isikuid (väärtpaberitehingute maksustamise osas). Soovitakse säilitada Eestile edu toonud tulumaksusüsteemi, mille kohaselt ettevõtlusesse investeeritud ettevõtja kasumit ei maksustata. Sarnasel seisukohal on ka näiteks Isamaa ja Res Publica Liit, kes samuti kuuluvad valitsusse ja pooldavad antud küsimuses Reformierakonna seisukohti.

Reformierakonna, Isamaa ja Res Publica Liidu ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programm aastateks 2007 – 2011 omab selget ettekujutust ka kõnealuste muudatuste osas. Selgelt on välja toodud fakt, et valitsus kavatses säilitada Eestile edu toonud tulumaksusüsteemi, mille kohaselt ettevõtlusesse investeeritud ettevõtja kasumit ei maksustata. (Eesti Vabariigi Valitsus 2007a)

Samu põhimõtteid kinnitas valitsus ka 5. juulil aastal 2007 oma kabinetinõupidamisel. (Eesti Vabariigi Valitsus 2007b:8)

2.2. Võimalikud maksumuudatused füüsilistele isikutele

Väärtpaberitehingutelt saadud tulude maksustamise füüsilistele isikutele oli oma valimislubadustes ära maininud nii Reformierakond kui ka Isamaa ja Res Publica Liit. Reformierakond lubas säästmise soodustamiseks muuta tulumaksuseadust selliselt, et füüsiliste isikute väärtpaberitelt teenitud kasumit ei maksustata tulumaksuga, kui see reinvesteeritakse väärtpaberitesse 90 päeva jooksul (Reformierakond 24.03.07). Isamaa ja Res Publica Liit lubas samuti toetada säästmist ja investeerimist, soovides tõsta tulumaksust mahaarvamiste määra 100 000 kroonile aastas ja täiendavalt vabastada kuni selle summa ulatuses tehtud finantsinvesteeringu tulumaksust (Isamaa ja Res Publica Liit 24.03.07). Reformierakond on meedia vahendusel oma füüsiliste isikute väärtpaberitehingute maksustamist puudutavaid plaane korduvalt väga tugevalt kaitsnud. Seega võis oletada, et nendele muudatusettepanekutele vastuvaidlemisruumi ei jäeta.

Koalitsioonikõnelustel käisidki füüsilise isiku väärtpaberitehingute maksumuudatuste idee välja Reformierakond ning Isamaa ja Res Publica Liit, kelle valimiseelsed lubadused seda ka ennustada võimaldasid.

Valitsusliidu koalitsioonilepingu kohaselt on aastaks 2011 tulumaksumäär 18%. Lubatakse säilitada Eestile edu toonud tulumaksusüsteemi, mille kohaselt ettevõtlusesse investeeritud ettevõtja kasumit ei maksustata ning muuta säästmise soodustamiseks tulumaksuseadust selliselt, et väärtpaberiiinvesteeringutelt teenitud kasumi maksustamisel koheldakse juriidilisi ja füüsilisi isikuid võrdselt. (Eesti Vabariigi Valitsus 2007a)

Kabineti nõupidamisel 5. juulil aastal 2007 lepitigi kokku selles, et kinnitatakse ka uus kord eraisikute väärtpaberite investeeringute maksustamiseks, mille järgi reinvesteervatavalt investeeringutelt ei pea ka eraisikust investorid tasuma tulumaksu. Vastava tulumaksuseaduse

muutmise seaduse eelnõu kiitis valitsus heaks 13. detsembril 2007. Muudatuste jõustumise ajaks on kavandatud 2009. aasta 1. jaanuar. (Eesti Vabariigi Valitsus 2007b:8)

Hetkel on Riigikogus menetluses 59 eelnõud. Nende hulgas ka Vabariigi Valitsuse poolt 19.12.2007 algatatud Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille kohaselt on tulumaksuseadusesse plaanitud, muude muudatuste hulgas, ka mitmeid väärtpaberitehingute maksustamist puudutavaid muudatusi. (Riigikogu 2008)

Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu on koostatud valitsusliidu lepinguga seatud eesmärgi elluviimiseks, mille kohaselt tuleb maksustamisel kohelda füüsiliste isikute väärtpaberinvesteeringutest saadud kasu sarnaselt juriidiliste isikute väärtpaberinvesteeringutest saadud kasuga. Sisuliselt tähendab see investeeringutulu maksustamise edasilükkamist kuni selle tarbimisse võtmiseni. Eelnõus on pakutud välja investeerimiskonto kasutamisel põhinev süsteem, mis võimaldab teatud enamlevinud liiki investeeringutest saadud tulusid ilma maksukohustuseta edasi paigutada. (Rahandusministeerium 2007a:1)

Eelnõust on töö seisukohalt oluline välja tuua intresse puudutavad muudatused. Nimelt sõnastatakse paragrahv 17 järgmiselt:

(1) Tulumaksuga maksustatakse hoiuselt, laenult, väärtpaberilt, liisingult või muult võlakohustuselt makstud intress, sealhulgas võlakohustuselt arvatud summa, mille võrra esialgset võlakohustust suurendatakse. Makse hilinemise või kohustuse muu rikkumise korral makstavat summat intressina ei käsitata. (Rahandusministeerium 2007b)

(2) Tulumaksuga ei maksustata Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi residendist krediidasutuse või mitteresidendist krediidasutuse lepinguriigis asuva püsiva tegevuskoha kaudu või arvel makstud intressi nõudmiseni või tähtajaliselt hoiuselt, välja arvatud intress, mida saadakse investeerimiskontolt või investeerimiskonto raha hoiustamisest. (Rahandusministeerium 2007b)

Kehtiva seadusega võrreldes jääb maksustatava intressi mõiste samaks, aga eelnõuga kitsendatakse lõikes 2 sätestatud maksuvabastust krediidasutuste makstud intressile. Muudatus on otseselt seotud maksuvabastuse kehtestamisega reinvesteeritud investeringutulule, tagades erinevate investeerimistoodete neutraalse maksustamise. Kui kõikide hoiuste intressid jääksid endiselt maksuvabaks, moonutaks see investorite otsuseid ning oleks vastuolus investeerimiskonto rakendamise eesmärgiga. (Rahandusministeerium 2007a:1)

Seadust täiendatakse paragrahvi 17¹ järgmises sõnastuses:

(1) Tulumaksuga ei maksustata lõikes 2 nimetatud finantsvarast saadud tulu, kui finantsvaralt saadud intress või selle vara võõrandamisest või hoiuselepingu alusel kontopidajalt saadud summa kantakse kümne tööpäeva jooksul lepinguriigi krediidasutuses avatud investeerimiskontole. (Rahandusministeerium 2007b)

(2) Finantsvarana käsitletakse:

1) väärtpaberit väärtpaberituru seaduse tähenduses, mis on võetud kauplemisele väärtpaberituru seaduse paragrahvis 3 sätestatud reguleeritud väärtpaberiturul;

2) punktis 1 nimetatud avatud või avaliku investeerimisfondi või riskikapitalifondi aktsiat või osakut investeerimisfondide seaduse tähenduses või teises lepinguriigis registreeritud eelpool nimetatud investeerimisfondi aktsiat või osakut, mis vastab investeerimisfondide seaduses sätestatuga samaväärsetele nõuetele;

3) hoiust tagatisfondi seaduse tähenduses, kui hoiuseleping on sõlmitud lepinguriigi krediidasutusega. (Rahandusministeerium 2007b)

(3) Finantsvarana ei käsitata pensionifondi osakut kogumisfondide seaduse tähenduses ega teise lepinguriigi pensionifondi osakuid. (Rahandusministeerium 2007b)

(4) Maksumaksjal võib korraga olla vaid üks investeerimiskonto. Investeerimiskontol võib hoida üksnes raha ja seda võib kasutada vaid finantsvara soetamiseks ja hoiustamiseks. Investeerimiskonto vahendeid ei või kasutada muude kohustuste tagatisena. (Rahandusministeerium 2007b)

(5) Investeerimiskontolt väljamakse tegemisel maksustatakse summa, mille võrra väljamaksed ületavad kontole tehtud sissemaksed. Sisse- ja väljamaksed arvestatakse summeeritult alates esimesest finantsvara soetamisest. Väljamaksena käsitatakse ka finantsvarast saadud summat, mida ei kanta investeerimiskontole. Enne finantsvara soetamist kontol olevat jääki käsitatakse investeerimiskonto sissemaksena. (Rahandusministeerium 2007b)

Eelnõuga kaotatakse sisuliselt ühetaolise toodete võrdse kohtlemise tagamiseks üldine hoiuseintresside tulumaksuvabastus. Edaspidi ei maksustata üksnes nõudmiseni hoiuse ja tähtajalise hoiuse intresse. Maksuvabastust ei rakendata aga juhul, kui hoiustatakse investeerimiskonto vahendeid. Sellisel juhul toimub maksustamine §17¹ reeglite järgi ehk maksustatakse investeerimiskontolt tehtud väljamakseid, mis ületavad investeerimiskontole tehtud sissemaksete summat. Kahe maksusoodustuse üheaegne rakendamine ei ole põhjendatud, kuna see võimaldaks hoiustada maksustamata tulu, kusjuures sellise hoiuse intress oleks samuti maksuvaba. Ühtlasi muudaks see keerulisemaks investeerimiskonto väljamaksetelt tasumisele kuuluva maksusumma arvestamise. (Rahandusministeerium 2007a:1)

Paragrahv 17¹ reguleerib füüsiliste isikute teatud liiki kapitalitulu maksuvaba reinvesteeringu skeemi. Eelnõuga laiendatakse tulumaksuvabastust §-s 17¹ määratletud finantsvara vahetamisele. Muudatus võimaldab paindlikumalt investeeringuobjekte vahetada ning tähendab füüsilise isiku maksureeglite olulist ühtlustamist äriühingute maksustamise põhimõtetega (maksustatakse äriühingu ettevõtlusest väljaviidud tulu). Ühtlasi loob see muudatus investeerimiseks soodsama maksukeskkonna. (Rahandusministeerium 2007a:2)

Paragrahv 17¹ lg 1 sätestab tingimused, mille täitmise korral finantsvarast saadud tulu tulumaksuga ei maksustata. Maksukohustuse edasilükkamiseks tuleb investeeringu

realiseerimisest saadud summa (soetamismaksumus ja kasu või soetamismaksumus miinus kahju) kanda Eesti või muu Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi krediidasutuses avatud investeerimiskontole, kuhu kantud raha eest saab teostada investeeringuid (soetada finantsvara). Kontol olevaid vahendeid võib maksuvabalt kasutada üksnes uute investeeringute tegemiseks seaduses määratud finantsvarasse. Investeerimiskontole ei seata mingeid eritingimusi ja selleks võib muuhulgas olla ka tavaline arvelduskonto. (Rahandusministeerium 2007a:3)

Lõikes 2 on nimetatud finantsvara liigid, mille suhtes investeerimiskonto skeemi rakendatakse. Nendeks on teatud liiki väärtpaberid (väärtpaberituru seaduse tähenduses) ja hoiused (tagatisfondi seaduse tähenduses). Pensionifondi osakuid investeerimiskonto skeemi ei kaasata, sest kogumispensioni sisse- ja väljamaksetele rakenduvad muude tuludega võrreldes erinevad maksustamisreeglid. Samuti erineb pensionifondidele seatud eesmärk (pikemaajaline stabiilne vahendite kogumine pensionipõlveks) reinvesteeringut soodustavast investeerimiskontost. (Rahandusministeerium 2007a:3)

Investeeringuobjektide ringi määratlemisel on lähtutud neutraalsuse põhimõttest, see tähendab sarnaseid finantstooteid tuleb võimalusel maksustada sarnaselt. Samuti on lähtutud maksusoodustuste haldamise lihtsusest. Investeeringute kontrollimiseks peab maksuhalduril olema võimalus saada tehingutest vajalikku infot. See on paremini tagatud, kui väärtpaber on võetud kauplemisele Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi reguleeritud väärtpaberiturul väärtpaberituru seaduse §3 kohaselt. Seega ei peeta antud juhul silmas neid väärtpabereid, millega kaubeldakse mitmepoolses kauplemissüsteemis (alternatiivturul), kuna viimase suhtes kehtestatud nõuded on selgelt leebemad kui reguleeritud väärtpaberiturgu reguleerivad nõuded. Samuti tuuakse eraldi välja riskikapitalifond, mis sageli ei ole moodustatud avatud ega avalikus vormis. Avatud investeerimisfondi tüüp tähendab investeerimisfondide seaduse kohaselt seda, et fondi osakuid on võimalik lunastada suhteliselt lühikese perioodi jooksul ning avaliku fondi all peetakse silmas sellist fondi, mille aktsiaid või osakuid pakutakse avalikkusele. Eelkõige on selliste investeerimisfondide puhul oluline see, et nende üle teostatakse investeerimisfondide seaduse alusel riiklikku finantsjärelvalvet. Hoiuse puhul on maksusoodustuse saamiseks oluline, et hoiustamisleping oleks sõlmitud lepinguriigi

krediidiasutusega. Ülejäänud väärtpaberite või muu finantsvara süsteemi kaasamine oleks haldamise seisukohalt märksa keerukam ning tooks kaasa arvestatava eelarveriski. Eriti tuleb nende riskidega arvestada uue süsteemi käivitamisel. Eelpool nimetatud investeerimisobjektide ringi puhul on tegemist avalikult kaubeldava või kõrgendatud usaldusväärusega finantsvaraga, mis on suunatud avalikkusele. Seetõttu vastab selline valik eelkõige keskmise investori (tavainvestor, kes teeb näiteks 10 investeeringut aastas ja kellele investeerimine ei ole peamiseks tegevusalaks) vajadustele ning investeerimisalastele teadmistele. (Rahandusministeerium 2007a:3-4)

Investor võib maksukohustuse edasilükkamiseks kasutada samaaegselt ainult üht investeerimiskontot. Mitme investeerimiskonto pidamine ja nende vahel tehingute tegemine muudaks maksuvabastuse rakendamise eesmärgipärasuse kontrollimise liialt keerukaks nii investorile kui ka maksuhaldurile. Investeerimiskontole tohib kanda vaid raha, väärtpabereid kontrol hoida ei saa. Investeerimistulu maksukohustuste edasilükkamiseks ei pea tingimata avama uut kontot; investeerimiskontona võib kasutama hakata ka olemasolevat pangakontot. (Rahandusministeerium 2007a:4)

Tulumaksuga maksustatakse investeerimiskontolt tehtud väljamaksete osa, mis ületab investeerimiskontole tehtud sissemaksete summat. Sisse- ja väljamaksete arvestamine toimub summeeritult alates finantsvara soetamisest. Kui investeerimiskontona kasutatakse olemasolevat kontot, siis loetakse enne esimest investeerimistehingut kontrol olev jääk investeerimiskonto sissemaksiks ning edaspidi ei tohi konto vahendeid kasutada arvelduste tegemiseks. (Rahandusministeerium 2007a:4)

Investeerimistulu maksustamisel kehtib põhimõte, et seni, kuni väljamaksete summa ei ületa investeerimiskontole tehtud sissemaksete summat, maksukohustust ei teki. Investeerimiskontrol oleva raha eest finantsvara ostmist ei loeta investeerimiskonto väljamakseks ning selle finantsvara müümist ei loeta sissemaksiks. Neid tehinguid loetakse kontosisesteks tehinguteks, mida maksusumma arvutamisel ei arvestata. Investeerimiskontole tehtud sissemaksed ja väljamaksed tuleb deklareerida füüsilise isiku tuludeklaratsioonil, kus arvestatakse ka tasumisele kuuluv maksusumma. Kui investeerimiskontole ei kanta kogu

finantsvarast saadud tulu, käsitatakse investeerimiskontole kandmata summat väljamaksena. (Rahandusministeerium 2007a:4)

Investeerimiskonto süsteem lubab kasutada maksukohustuse edasilükkamise võimalust ka nende §-s 17(1) nimetatud tunnustele vastavate väärtpaberite ja hoiuste puhul, mis on omandatud enne muudatuse jõustumist. Selleks kantakse peale seaduse jõustumist väärtpaberite müügist või hoiusest saadud summa investeerimiskontole. Investeerimiskonto sissemaksena käsitatakse väärtpaberite soetamismaksumust või hoiuse algväärtust. Sissemaks arvutamisel kontole tegelikult laekunud summa korrigeerimine investeringult saadud kasu või kahjuga on vajalik selleks, et võrdsustada enne ja pärast muudatuse jõustumist tehtud investeringute maksustamine (näiteks teenitud tulu korral jääks vastasel juhul investeerimiskontolt väljamaksete tegemisel esialgne tulu maksustamata). Samuti tagatakse sel viisil enne ning pärast muudatuste jõustumist soetatud finantsvarast saadud tulu sarnane maksustamine. (Rahandusministeerium 2007a:5)

2.3. Maksumuudatuste võimalik mõju üldisele majandusele ja riigieelarvele

Esimeses peatükis käsitleti pikemalt hetkel kehtivate maksustamisprintsiipide mõju majandusele. Kui füüsilise isiku väärtpaberinvesteeringutelt teenitud tulu enam tulumaksuga ei maksustata, juhul kui kasutatakse investeerimiskonto süsteemi, muutub investeerimiskliima füüsilistel ja juriidilistel isikutel analoogseks.

Kui füüsilised isikud ei pea enam väärtpaberitehingutelt tulumaksu maksma, soodustab riik sellega märkimisväärselt eraisikute säästmist ja investeerimist. Sellest tulenevalt hakkaksid aegamööda vähenema ka tarbimislaenud.

Tõenäoliselt võib peale uurimise objektiks olevat seadusemuudatust täheldada osade juriidiliste isikute likvideerimist kuna lihtsalt väärtpaberite hoidmiseks ei ole nad enam vajalikud. Sellega saavutatakse märkimisväärne selginemine Eesti ettevõtlusmaastikul. Rohkem väärtpabereid hakkab olema füüsiliste isikute omandis.

Üldist majandusarengut toetab ilmselt olukord, kus kehtima hakkavad maksustamisprintsipiid mis nüüdseks ka koalitsioonileppe eelnõus kajastuvad. Maksustamine muutub selgemaks, tehingud läbipaistvamaks. Füüsilised isikud ei pea põhjendamatult kasutama juriidilisi kehasid oma väärtpaberinvesteeringuteks. Selgus ja läbipaistvus on alati majandust edasiviivateks jõududeks, hägune maksusüsteem aga selgelt pidurdavaks jõuks.

Rahavoogudel põhineva investeerimiskonto kasutamine ei too kaasa olulist halduskoormuse kasvu ei investoritele ega maksuhaldurile. Füüsilise isiku tuludeklaratsioonile lisatakse read investeerimiskonto sisse- ja väljamaksete deklareerimiseks. Investeerimiskonto skeem ei sisalda ajalisi ega summalisi piiranguid, mis võiksid kunstlikult piirata investori investeerimisvabadust. (Rahandusministeerium 2007a:6)

Muudatuste rahaliste mõjude hindamisel on aluseks võetud füüsiliste isikute tuludeklaratsioonid, kus füüsilised isikud deklareerivad väärtpaberite müügist saadud kasu ja kahju. Alljärgnevalt on toodud vastavad andmed alates aastast 2003 ning Rahandusministeeriumi prognoos kuni aastani 2011. (Rahandusministeerium 2007a:6)

Tabel 1. Väärtpaberite müügist saadud kasu või kahju (Rahandusministeerium 2007a:6)

	2003	2004	2005*	2006	2007**	2008**	2009**	2010**	2011**
<i>Tulumaksu määr (%)</i>	26	26	24	23	22	21	20	19	18
Kasu väärtpaberi võõrandamisest	639,3	367,8	2373,3	1455,4	1100	1100	1100	1100	1100
Kahju väärtpaberi võõrandamisest	123,3	85,3	33,3	122,8	100	100	100	100	100
Arvestuslik tulumaks	134,2	73,5	561,5	306,5	220	210	200	190	180

* 2005. aasta andmeid mõjutas oluliselt Hansapanga aktsiate tagasiostmine.

** prognoos

Võrreldes aastatega 2001-2004 on viimasel kahel aastal kasu väärtpaberite müügist oluliselt suurenenud. Selle põhjuseks võib ühelt poolt olla uute äriühingute lisandumine börsi nimekirja, mis suurendas kauplemisaktiivsust. Teiselt poolt on ka aktsiate hinnad Tallinna börsil kiiresti kasvanud, mis on võimaldanud kauplejatel tulu teenida. Keskpikas perspektiivis on Rahandusministeerium prognoosinud antud kasu deklareerimise püsimist 1 100,0 miljoni krooni tasemel. Väärtpaberite võõrandamisest saadud kahju deklareeritakse aga järgnevatel aastatel hinnanguliselt 100,0 miljonit krooni aastas. (Rahandusministeerium 2007a:6)

Tabel näitab muudatuste maksimaalset mõju, tegelik negatiivne eelarvemõju sõltub sellest, mil määral kantakse väärtpaberitest saadud tulu reinvesteeringu eesmärgil investeerimiskontole. Mõju vähendab ka asjaolu, et investeerimiskonto süsteemi ei saa kasutada kõikide väärtpaberite korral. Süsteemi rakendudes on oodata negatiivse eelarvemõju järk – järgulist vähenemist investeerimiskontolt tehtavate väljamaksete suurenemise tõttu. Muudatuse näol on tegemist mitte maksuvabastuse vaid maksukohustuse edasilükkamisega. (Rahandusministeerium 2007a:6-7)

Investeerimiskonto süsteemi mõju avaldub esmakordselt 2010. aastal, sest füüsiliste isikute väärtpaberitulu maksustamisperiood on kalendriaasta ja maksustamisperioodi tulud deklareeritakse ning tulumaks tasutakse järgmisel kalendriaastal. (Rahandusministeerium 2007a:7)

Praktiliselt võimatu on prognoosida kui palju suurendavad kõnealused seadusemuudatused füüsiliste isikute investeerimiskalduvust. Rahandusministeeriumi prognoosi tuleks seega suhtuda skeptiliselt. Positiivsemast aspektist sunnib asjale lähenema küll asjaolu, et inimesed on juba hakanud rohkem säästma ja investeerima. Igapäevases elus on tajutav elu kallinemine ja majanduskasv on aeglustunud. Nüüd, kus inimesed näevad kui palju on lühikese aja jooksul kallinenud nende ostukorvi maksumus, kasvab inimeste soov säästa. See aga omakorda viib varem või hiljem säästude investeerimiseni. Millises ulatuses ja kui kiiresti see toimuma hakkab ei ole prognoositav ka psühholoogiliste aspektide tõttu, mis paratamatult kõnealuse teemaga kaasnevad. Hetkel võib inimestes veel tähendada hirmu investeerimise ees just sellega kaasneva riski tõttu.

Töö seisukohast on oluline tutvuda ka hoiuseintresside planeeritavate muudatuste mõjuga. Eesti Panga statistika kohaselt oli 31.12.2006. aasta seisuga eraisikute hoiuse liigi „muu hoius” jääk 2 063,2 miljonit krooni ning hoiuse intressi määr 1,8%. Suhteliselt madala intressimäära põhjuseks on asjaolu, et antud hoiuse liik sisaldab ühelt poolt investeerimishoiuseid, mille korral intressimäär tõenäoliselt ületab muude hoiuste liikide intressimäära, ning teiselt poolt hoiused, mille intressimäär on suhteliselt marginaalne. Samas võivad investeerimishoiused osaliselt kajastuda statistikas ka tähtajaliste hoiuste all. Võttes arvesse seda aspekti ning kommertspankade statistikat, eeldatakse, et 2006. aasta lõpul on investeerimishoiuste ja sarnase iseloomuga hoiuste jäägi mahuks 2 500 miljonit krooni. Edaspidiseks prognoositakse selle kasvutempo vähenemist. (Rahandusministeerium 2007a:7)

Tabel 2. Investeerimis- ja sarnase iseloomuga hoiuste aastakeskmine jääk, aastakeskmine intressimäär ja intressidelt makstav tulumaks aastatel 2007 – 2011. (Rahandusministeerium 2007a:7)

	2007	2008	2009	2010	2011
Investeerimishoiuse ja sarnase iseloomuga hoiuste aastakeskmine jääk (mln kr)	3 600,0	5 405,0	6 873,8	8 401,3	9 852,4
Investeerimishoiuse ja sarnase iseloomuga hoiuste aastakeskmine intressimäär (%)	7,5%	7,5%	7,5%	7,5%	7,5%
Intressitulu (mln kr)	270,0	405,4	515,5	630,1	738,9
Tarbimisse võetav intressitulu (mln kr)	81,0	121,6	154,7	189,0	221,7
Füüsilise isiku tulumaks (mln kr)					133

Muudatusettepanek puudutab ainult neid intresse, mis saadakse alates 2009. aastast paigutatud hoiustelt. Kuna hetke kogemusele tuginedes on investeerimishoiuste kestus ligikaudu kaks aastat, eeldatakse, et maksustatavaid intresse hakatakse maksma alates 2011. aastast, millelt tasuvad isikud tulumaksu 2012. aastal tuludeklaratsiooni esitades. Hinnanguliselt on aasta

keskmiseks intressimääraks võetud 7,5%. Sellisel juhul kujuneb 2011. aastal keskmiseks hoiuste jäägiks 9 852,4 miljonit krooni, millelt saadakse intressina 738,9 miljonit krooni, millelt arvatud 2012. aastal tasumisele kuuluv tulumaksu summa on 133 miljonit krooni. Tegemist on maksimaalse positiivse mõjuga riigieelarvele. Tegelik maksulaekumise suurenemine sõltub sellest, mil määral kasutatakse investimishoiuseid investimiskonto süsteemi raames, kus maksukohustus lükatakse edasi intressitulu teenimiselt väljamaksete tegemiseni. (Rahandusministeerium 2007a:7)

3. MAKSUMUUDATUSTE VÕIMALIK MÕJU FINANTSTURGUDELE

Töö kolmas peatükk analüüsib põhjalikumalt hetkel väärtpaberitehingute maksustamisega seonduvate probleemide olemust ja tagamaid. Vaadeldakse hetkeseisu Eesti panganduses ja analüüsitakse võimalikke muudatusi laenuturul füüsiliste isikute investeerimisaktiivsuse suurenemise korral. Samuti vaadeldakse fondide hetkeseisu ja analüüsitakse võimalikke muudatusi mida seadusemuudatus neile kaasa võib tuua. Kolmandas peatükis antakse ka koondhinnang võimaliku väärtpaberitehingute maksustamise muutmise mõjudele Eesti investeerimiskliimale ja majandusele tervikuna.

3.1. Maksumuudatuste võimalik üldine mõju finantsturgudele

Väärtpaberitehingute maksustamine on palju kõneainet pakkunud just hetkel kehtiva ebavõrdse olukorra tõttu. Seega tekkis antud probleem hetkel, kui vabastati ettevõtted tulumaksust. Automaatselt sattusid oma väärtpaberitehingutelt saadud tuluga, maksustamise aspektist, erinevasse olukorda juriidilised ja füüsilised isikud. Kuna ettevõtete tulumaksust vabastamine on ennast õigustanud siis jääb üle, võrdsuse saavutamiseks, vabastada väärtpaberitehingutelt saadud tuludelt tulumaksu tasumisest ka füüsilised isikud.

Tulumaks on muutunud kõige olulisemaks tuluallikaks arenenud demokraatlikele riikidele. Samas mõjutab tulumaks kõige tuntavamalt isiku tegevusest laekuva tulu suurust, mille tõttu ei ole ime, et maksupoliitilistes diskussioonides ja uuringutes on tulumaksuga seotud küsimused valitseval positsioonil. See tuleneb mitte ainult tulumaksu tähtsusest riigi fiskaal- ja sotsiaalpoliitikale, vaid ka tema suurest mõjust maksukohustuslase käitumisele. (Tammert 2005:139)

Maksukeskkonnast tulenevad maksukohustused mõjutavad otseselt investeringutelt saadavat tulu ning seeläbi võivad kallutada investoreid otsuste tegemisel erinevate finantsteenuste valimisel. Investor, investeerides oma säästude, suunab selle tagasi aktiivsesse

majandustegevusse, kus vara hakkab osalema uute väärtuste loomisel ning võib omanikule tuua täiendavat tulu (kapitalitulu). Kui kapitali omanik on füüsiline isik kuulub kapitalilt laekunud tulu maksustamisele tulumaksuga. Kui kapitali omanik on juriidiline isik, ei kuulu tulu kapitalist maksustamisele, kuni seda ei maksta välja omanikele dividendide või muude kasumieraldiste vormis. (Finantsinspeksioon 2005:51)

Kapitalitulu maksuobjekt on sisu poolest sarnane, samas on kohaldatavad maksustamispõhimõtted erinevad. Tegemist on olulise probleemiga, sest suured erinevused samasisulise tulu maksustamisel loovad olukorra, kus maksukohustuslased hakkavad enne igat tehingut hindama selle mõju maksukoormusele ning langetama otsuseid sellest ajendatuna. Selliste maksude planeerimise tagajärjeks võivad majandusliku ratsionaalsuse seisukohalt olla ebaratsionaalsed otsused. (Finantsinspeksioon 2005:51)

Oluline on märkida, et ka Finantsinspeksioon on esile tõstnud tõsiasja, et maksukeskkond võib olla üheks eelduseks erinevate finantsteenuste piirjoonte hägustumisele. Mitmed teenused, mille traditsiooniline eesmärk ei ole seotud investeerimisriski võtmisega, on transformeerunud paljuski maksuõigusliku arbitraaži eesmärgil. Samuti peab Finantsinspeksioon erinevate maksustamispõhimõtete kohaldamise motiivi kohati ebaselgeks, kuna investeringute valitsemise teenuste olemus ja eesmärk on olulises osas sarnased. (Finantsinspeksioon 2005:51)

3.2. Maksumuudatuste võimalik mõju pankadele

Aastal 2005 suurenesid Eesti pankade koguvarad 39% ning nende maht 31.12.2005 seisuga moodustas 185,1 miljardit krooni. Peamiselt mõjutas varade suurenemist klientide laenuportfelli 36% kasv (aastal 2004 34%). 2005 aasta lõpuks moodustas pankade brutolaenuportfell 125,5 miljardit krooni ehk 68% koguvaradest. Pankade koondlaenuportfellig moodustasid 42% äriühingutele ja 39% eraisikutele väljastatud laenud. Võrreldes aastaga 2004 kasvas laenuportfell eraisikutel 69% ja äriühingutel 63%. (Finantsinspeksioon 2006:27-28)

Eesti Vabariigis tegutses, 31. detsembri 2006 seisuga seitse Eestis litsentseeritud krediitiasutust ja seitse väliskrediitiasutuste filiaali. Konkurent laenaturul oli jätkuvalt tihe. Laenuportfellis kasvasid enim eraisikulaenu ja kinnisvarasektori finantseeringud. Aastal 2006 suurenesid Eesti pankade koguvarad 29% ning nende maht 31.12.2006 seisuga moodustas 239,5 miljardit krooni. Klientidele, äriühingutele, eraisikutele, mittetulundusühingutele, valitsussektorile ja finantseerimisasutustele, välja arvatud pankadele antud laenude kasv oli 42% (2005. aastal 36%). Aasta lõpus oli pankade brutolaenuportfelli suurus 177,7 miljardit krooni ehk moodustas 74% koguvaradest. Aastal 2006 kasvasid pankade poolt väljastatud eluasemelaenu 63%. Lisaks olid väga kiire kasvuga tarbimislenu, mille aastakasvuks kujunes 94%. Äriühingute laenuportfell kasvas suuresti tänu kinnisvarasektorile, mille aastakasv oli 85%. (Finantsinspektsioon 2007:34-35)

Eesti Panga andmetel on eraisikutele antud laenu jääk, seisuga 28.02.07, üle 85,7 miljardi krooni. Tarbimislenu jääk oli ligikaudu 8,9 miljardit krooni (Eesti Pank 28.03.07).

Eraisikutele antud laenu jääk 29.02.08 oli aga üle 111 miljardit krooni. Tarbimislenu jääk seejuures oli ligikaudu 12,7 miljardit krooni (Eesti Pank 04.04.2008).

Selgelt on näha klientide laenuportfelli kasv. Tarbimislenu jääk on suur ning liigub tõusvas joones. Sellest järeldub, et Eestis laenatakse palju ja tarbitakse palju. Kui Eesti loob, väärtpaberite osas, füüsilistele isikutele analoogsed maksustamisprintsipiibid juriidiliste isikutega, soodustab ta oluliselt investeerimist ja säästmist füüsiliste isikute puhul. Pikemas perspektiivis tähendaks see ka vähem laenamist ja tarbimist. Teisisõnu, motiveeritakse inimesi säästma, mitte üle tarbima ja soodustatakse investeerimiskeskonda.

Inimesed hindavad selgelt üle oma ostuvõimet ja satuvad seetõttu kergesti võlgadesse. Tarbimislenu sedavõrd suur jääk ja kasvutempo on selged viited ületarbimisele. Eestis ennustatakse juba mõnda aega majanduse tagasilööki. Oma igapäevatoimetustes on inimesed muutusi selgelt tajuma hakanud. Väliskaubanduse defitsiit, võlakoormuse kõrge tase, ekspordi problemaatiline seis, inflatsioon, töajõupuudus ja mitmed muud tegurid annavad üha selgemini endast märku.

Inimesed on hakanud rohkem säästma. Varem või hiljem näeb üha rohkem inimesi vajadust oma sääste ka investeerida. Kasvõi põhjusel, et inflatsioon nende sääste ära ei „sööks”.

3.3. Maksumuudatuste võimalik mõju fondidele

Väärtpaberiportfellide valitsemise osas toimus aastal 2005 erakordne valitsevate portfellide mahu kasv. Klientide portfellide maht suurenes 5,4 miljardi krooni võrra. Samas suurenesid, investeerimisühingute klientidest, enim just kutselistest investoritest klientide varad. (Finantsinspeksioon 2006:39)

Seisuga 31. detsember 2006 tegutses Eesti 8 fondivalitsejat. Fondivalitsejate puhaskasum oli 2006 aasta lõpus 213 miljonit krooni. Võrdluseks: 2005 aasta puhaskasum oli vastavalt 185 miljonit krooni. (Finantsinspeksioon 2007:43)

Fondivalitsejate poolt valitsevate varade kogumaht on aastaga märgatavalt suurenenud. Aasta 2006 lõpuks ulatus see 31,6 miljardi kroonini, millest 26,9 miljardit moodustasid valitsetavad investeerimisfondid ning 4,7 miljardit krooni moodustasid klientide väärtpaberiportfellid. (Finantsinspeksioon 2007:44)

Sündmused globaalsetel aktsiaturgudel mõjutasid ka Eesti investeerimis- ja pensionifondide arengut. Eestis registreeritud aktsiafondid läbisid aasta keskel languse, kosudes täielikult aasta teisel poolel. Kokkuvõttes suurenes 2006. aastaga aktsiafondide varade maht 77%, kasvades aasta alguse 7,7 miljardilt kroonilt aasta lõpuks 13,6 miljardi kroonini. (Finantsinspeksioon 2007:45)

Aktsiafondide kiirest kasvust tingituna suurenes nende osakaal fondituru kogustruktuuris, moodustades 2006. aasta lõpus 51% turu kogumahust. Aktsiainvesteeringute ning aktsiafondide nii mahulise kui ka arvilise kiire kasvu tulemusel kasvas 2006. aastal aktsiate ja aktsiariski kandvate instrumentide osakaal investeerimisfondide koondportfellis 49%-lt 60%-

ni. Aktsiainvesteeringute osakaalu suurenemine toimus võlakirjade arvel, mille koondosakaal vähenes aastaga 37%-lt 28%-ni. (Finantsinspeksioon 2007:45)

Krediidiasutused aga hoidsid 2005 aasta lõpus klientide jaoks 59 miljardi krooni eest väärtpabereid. Valdav enamik krediidiasutustes hoitavatest väärtpaberitest kuulus teistele krediidiasutustele, valitsusele, kindlustusasutustele, pensionifondidele, finantseerimisasutustele ja muudele klientidele keda võib liigitada kutselisteks investoriteks. Erasisikutele ja mittefinantseerimisasutusest äriühingutele (jaeklientidele) kuulus vaid 11% klientide väärtpaberitest. Jaeklientide otsesed investeeringud püsivad madalal, mis on loogiline fondilaadsete toodete tagajärg. Enim kasvasid kutseliste investorite investeeringud. Sellise trendi jätkumist võib prognoosida vastavalt sellele, kuidas suurenevad elanikkonna investeeringud pensioni- ja investeerimisfondidesse ning kogumistüüpi kindlustustoodetesse. (Finantsinspeksioon 2006:39-40)

Krediidiasutustes hoitavate klientide väärtpaberite maht kasvas 2006. aastal 26 miljardi krooni võrra, ulatudes 85 miljardi kroonini. Enamiku väärtpaberite omanikuks on kutselised investorid. Erasisikutele ning äriühingutele väljaspool finantssektorit kuulus alla 9% väärtpaberite koguväärtusest. (Finantsinspeksioon 2007:50)

2006. aasta lõpuks oli Eesti Väärtpaberite Kesksregistris kehtivaid väärtpaberikontosid 103 302, erasisikutele kuulus neist 91 710 (kasv võrreldes 2005. aastaga 18%). Vähemalt viis tehingut (börsitehingud + börsivälised tehingud) teinud ehk aktiivseid investoreid oli 2006. aastal 10 472 (kasv aastaga 32%). (Finantsinspeksioon 2007:53)

Eelpool välja toodud andmetest võib selgelt välja lugeda füüsiliste isikute madala investeerimiskalduvuse. Kui jõustub prognoositav maksumuudatus siis võib ka oodata erasisikute suurenevat aktiivsust. Investeerima tõukab targemaid kindlasti ka ennustatav majanduskasvu aeglustumine. Järgmiseks probleemiks osutub aga rahva üldine kehv teadlikkus investeerimise osas. Rõhku tuleks siis hakata asetama ka inimeste üldisele harimisele antud valdkonnas. Nimelt ei tea suurem osa elanikkonnast eriti midagi väärtpaberitest. Esimesena

meenub enamikel väärtpaberitega seonduv risk, sealt edasi on tegemist tundmatu teemaga, millest oleks mõistlikum eemale hoida.

Kui me nüüd läheme ajas tagasi võime meenutada Tiigrihüppe programmi mille raames õpetati inimestel arvuti kasutamist. Tänapäevaks esitab valdav enamus Eestlastest näiteks oma tuludeklaratsiooni läbi interneti.

Seega, kui väärtpaberitetehingute maksustamisega seonduvad seadusemuudatused on ellu viidud ja füüsilised isikud juriidiliste isikutega investeerimisturul võrdses olukorras, tuleb hakata aktiivsemalt tegelema väärtpaberialase teavitustööga.

KOKKUVÕTE

Eesti Vabariigi Valitsus käis oma tegevusprogrammis välja lubaduse muuta hetke ebavõrdset olukorda selliselt, et füüsilisi ja juriidilisi isikuid maksustataks analoogselt. Käeolevaks hetkeks on Eesti Vabariigi Valitsus tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu juba ka Riigikogule esitanud. Olulisimaks muudatuseks väärtpaperitehingutelt saadud tulu osas füüsilistel isikutel on nii nimetatud investeerimiskonto süsteemi loomine. Seega analüüsitakse antud töös seadusemuudatusi mis väga suure tõenäosusega teoks saavad. Nimelt piisab seadusemuudatuste vastu võtmiseks Riigikogu lihthäälte enamusest. Selle peaks tagama juba valitsusliidu koostatud tegevusprogramm.

Antud töös on suur tähtsus analüüsidel mis just võimalikke seadusemuudatusi puudutavad. Välja on toodud hetkel kehtivate maksustamisprintsipiide kitsaskohad. Selgus, et tänane süsteem hägustab Eesti majandust mitmel olulisel moel. Järelikult on mõistlik seda süsteemi korrigeerida. Kui inimesed hakkavad rohkem investeerima kaasneb sellega tarbimislaenude vähenemine, ületarbimise vähenemine, säästmine. Olukorras kus riigile ennustatakse majanduskasvu aeglustumist, peaks riik pöörama suuremat tähelepanu investeerimist puudutavatele probleemidele.

Analüüsitud on ka planeeritavaid seadusemuudatusi ja seda mida see inimeste käitumises kaasa toob. Inimeste käitumine aga omakorda mõjutab väga tugevalt majandust. Ka ületarbimine ja meie nii öelda ülekuumenemisoht majandus on inimeste endi tekitatud olukorrad. Töös on uuritud võimalikke muutusi füüsiliste isikute investeerimiskalduvuse suurenemisel ja läbi selle ka mõju riigieelarvele. Kriitiliselt suhtutakse võimalusesse ennustada kui palju hakkavad füüsilised isikud rohkem investeerima. Planeeritav seadusemuudatus küll muudab investeerimiskeskonda füüsilisele isikule vastuvõetavamaks. Samuti on inimesed hakanud rohkem säästma ja varem või hiljem tekib vajadus oma sääste investeerida. Samas muutuvad vastavad näitajad ka näiteks seoses aktsiaturul toimuvate muudatustega. Viimase suhtes aga käesoleva töö autor ennustusi tegema ei hakka ja suhtub kriitiliselt teemakohastesse prognoosidesse.

Inimestel on hirm investeerimise ees. Kardetakse kaotada raha ja kindlaid teenimisvõimalusi väärtpaperite valdkonnas ei ole. Sageli ollakse küll teadlikud aktsiaturu riskidest aga teavitada oleks vaja ka teenimisvõimalustest mida väärtpaperid pakkuda võivad. Inimesed on ka väheteadlikud investeerimisvõimalustest. See on samuti üks koht kus riik peaks sekkuma. Kui väärtpaperitehingute maksustamisel muutuvad füüsilised ja juriidilised isikud võrdseteks tuleb riigil teha ka aktiivset teavitustööd, et inimesi aktiivselt investeerima suunata.

SUMMARY

The title on this final paper is Taxation of securities transactions with income tax. The essential part of this final paper is laid out on 40 pages. The paper is divided into three chapters.

The topic of this final paper was chosen because of its topicality. Exemption of legal persons from income tax in 2000 meant, among other issues, that the taxation of income from securities transactions became different for legal persons and natural persons. This problem emerged most acutely in connection with the sales of Hansapank shares, when natural persons had to pay income tax on income earned from the transfer of shares, while persons who sold the shares as companies could retain the whole earnings and invest them further.

In this final paper the background to this unequal situation is studied. It is also observed what effect this situation has had for both natural and legal persons. The paper also studies the solutions offered by the Government of the Republic of Estonia, primarily the so-called investment account system. The author observes the possible effect of intended changes on people's behaviour. The paper also studies the effect of potential amendments on economy and the state budget. Similarly, the effect of potential amendments on financial markets is researched.

The author draws the conclusion that in the taxation of securities transactions, natural and legal persons are given unequal treatment regardless of the fact that the object of taxation is substantially similar. It appeared that the current system obscures the economy of Estonia in several significant ways. Consequently, it would be reasonable to correct this system. This in turn may bring about an increase in natural persons' inclination to investment and therefore potentially also a decrease in the number of consumer loans.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Eesti Pank. Erasikutele antud laenude jääk.
http://www.eestipank.info/dynamic/itp/itp_report.jsp?reference=36&className=EPSTAT&language=et 28.03.2007
2. Eesti Pank. Erasikutele antud laenude jääk.
http://www.eestipank.info/dynamic/itp/itp_report.jsp?reference=36&className=EPSTAT&language=et 04.04.2008
3. Eesti Vabariigi Valitsus. 2007a. Valitsusliidu programm aastateks 2007 – 2011
<http://www.valitsus.ee/?id=1307> 25.03.2008
4. Eesti Vabariigi Valitsus. 2007b. Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2007. – 2011. aasta tegevusprogrammi täitmisest 2007. aastal
http://www.valitsus.ee/failid/2007_12_20_VV_Tegevusprogrammi_Taitmise_Analuus_Loplik.pdf 25.03.2008
5. Finantsinspeksioon. Finantsinspeksiooni aastaraamat 2005.
http://www.fi.ee/failid/aastaraamat_2005.pdf 26.03.2007
6. Finantsinspeksioon. Finantsinspeksiooni aastaraamat 2006.
<http://www.fi.ee/failid/aastaraamat2006.pdf> 30.03.2008
7. Finantsinspeksioon. Investeeringute valitsemise teenuste regulatiivse keskkonna võrdlus.
<http://www.fi.ee/failid/OMA2005.pdf> 26.03.2007
8. Investeeringufondide seadus. 14.04.2004. – RT I 2004, 36, 251, RT I 2008, 13, 89.
9. Isamaa ja Res Publica Liit
<http://www.isamaajarespublicaliit.ee> 24.03.2007
10. Lehis, L. 2004. Maksuõigus. Tallinn: Kirjastus JUURA
11. Maksu- ja Tolliamet. Eesti investeerimisfondidega seonduvad maksustamisreeglid.
<http://www.emta.ee/public/juhend.pdf.pdf> 25.03.2008
12. Maksu- ja Tolliamet. Maksukohustus väärtpaberite võõrandamisel.
<http://www.emta.ee/doc.php?22977> 29.03.2008
13. Maksu- ja Tolliamet. 2007a. Miks ei arvata väärtpaberite võõrandamisel kasust maha väärtpaberikonto hooldustasusid? 16.03.2007

<http://www.emta.ee/index.php?op=print&id=3175>

14. Maksu- ja Tolliamet. 2006. Residendist füüsilise isiku 2006. aasta tuludeklaratsiooni täitmise juhend.

15. Maksu- ja Tolliamet. 2007b. Väärtpaberid ja kasu vara võõrandamisest. Intranet 24.01.2007.

16. Rahandusministeerium. 2007a. Seletuskiri (väärtpaberiinvesteeringutest saadud kasu maksustamine).

<http://www.fin.ee/?id=79499>

17. Rahandusministeerium 2007b. Tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (väärtpaberiinvesteeringutest saadud kasu maksustamine)

<http://www.fin.ee/?id=79499>

18. Reformierakond

<http://www.reform.ee> 24.03.2007

19. Riigikogu. 2008. Menetluses eelnõud.

<http://www.riigikogu.ee/public/Riigikogu/Dokumendiosakond/menetluses.pdf> 18.03.2008

20. Tammert, P. 2005. Maksundus. Tallinn: OÜ Aimwell

21. Tulumaksuseadus. 15.12.1999. – RT I 1999,101,903, RT I 2007, 44, 318.

22. Väärtpaberituru seadus. 17.10.2001. – RT I 2001, 89, 532, RT I 2008, 13, 89.